

Nr 27

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om gravrätt m. m.

Genom en den 29 mars 1963 dagtecknad proposition, nr 141, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande

1) Förslag

till

Lag om gravrätt m. m.

Härigenom förordnas som följer.

Om begravningsplats

1 §.

Begravningsplats är antingen

allmän begravningsplats, varmed förstås av församling eller annan kommun eller eljest av det allmänna anordnad, behörigen invigd kyrkogård, annan begravningsplats, urngård, urnhall, urnlund, urnmur, kolumbarium, minneslund eller annan sådan anläggning, eller

enskild begravningsplats, varmed avses plats, som tillhör annat trossamfund än svenska kyrkan eller ock annan enskild och som behörigen anordnats för förvaring av avlidnas stoft eller aska eller för utströende av avlidnas aska.

2 §.

Det åligger församling eller, om Konungen för särskilt fall så förordnat, borgerlig kommun att hålla allmän begravningsplats med erforderligt antal gravplatser av vedertagen typ.

På Konungens prövning ankommer, huruvida och på vilka villkor enskild begravningsplats må anordnas.

Om anläggning, utvidgning eller väsentlig förändring av begravningsplats gäller vad Konungen förordnar.

3 §.

Ej må begravningsplats intecknas eller utmätas eller utan länsstyrelsens tillstånd överlätas eller användas för annat ändamål.

Begravningsplats må ej heller helt eller delvis nedläggas utan att länsstyrelsen förordnat därom. I samband med sådant förordnande må föreskrivas villkor för nedläggandet och för området framtida användande.

Vad här stadgas om begravningsplats skall i tillämpliga delar gälla även gravkor.

4 §.

Begravningsplats skall hållas i ordnat och värdigt skick, och den helgd skall städse iakttagas som tillkommer de dödas vilorum. Den skall så underhållas och skötas att sanitär olägenhet ej uppstår.

5 §.

Innehavare av begravningsplats skall låta upprätta gravkarta och föra gravbok i enlighet med vad Konungen förordnar.

Om gravrätt

6 §.

Gravrätt uppkommer, då visst område på allmän begravningsplats upplåtes för jordande av avlidens stoft eller förvaring av avlidens aska.

Till bevis om upplåtelse av gravrätt skall, om det ej av särskilda skäl finnes kunna underlätas, utfärdas gravbrev.

Avgift för gravrätt skall, om ej annat överenskommes, utgå på en gång.

7 §.

Upplåtelse av gravrätt må ske för viss tid, minst femton och högst femtio år, eller för alltid. Upplåtelse för alltid skall dock ej avse längre tid än den, under vilken gravplatsen utgör del av allmän begravningsplats. Har upplåtelse tid ej bestämts, skall upplåtelsen anses hava skett för tjugofem år.

När för viss tid upplåten gravrätt utlöper, äger gravrättsinnehavaren, om gravplatsen är väl vårdad, erhålla förnyad upplåtelse, såframt han anmält sig därtill före upplåtelse tidens utgång och den förnyade upplåtelsen icke medför synnerligt men för begravningsplatsens ändamålsenliga ordnande och skötsel.

8 §.

Såsom innehavare av gravrätt anses den, till vilken sådan rätt upplåtits. När gravrättsinnehavaren avlider, övergår rätten i enlighet med vad som må hava blivit förordnat vid upplåtelsen eller genom senare skriftligt förordnande. Föreligger ej sådant förordnande, övergår gravrätten till den avlidnes efterlevande make och arvingar eller den av dem som dessa anmäla såsom gravrättsinnehavare.

Gravrätt må ej överlåtas till annan än närstående eller upplåtaren. I fall då någon ej finnes, till vilken enligt bestämmelserna i första stycket gravrätten övergått, kan överlåtelse ske genom förordnande av upplåtaren.

9 §.

Gravrättsinnehavaren äger bestämma vilka som skola gravsättas inom gravplatsen; dock må upplåtaren vägra gravsättning, när det är uppenbart att framställning därom icke överensstämmer med tidigare gravrättsinnehavares önskan eller står i strid med pietetens krav. Äro flera gravrättsinnehavare, och kunna de ej enas, bestämmer upplåtaren angående gravsättningen. Därvid skall, därest de olika meningarna ej kunna sammanjämkas, företräde givas enligt reglerna om arvsrätt, med beaktande dock av att barn har företräde framför barnbarn, föräldrar före syskon och syskon före syskons barn samt att plats i regel bör beredas för makar tillsammans. Vid lika rätt enligt vad nu sagts så ock eljest, när särskilda skäl äro därtill, må beaktas såväl närmare personlig anknytning till dem som senast gravsatts inom gravplatsen eller till orten som ock andra särskilda förhållanden; i annat fall skall, vid lika rätt enligt vad nyss sagts, den som först avlider hava företräde.

Gravöppning må äga rum endast genom upplåtarens försorg.

10 §.

Gravplats skall av gravrättsinnehavaren hållas i ordnat och värdigt skick.

Råder å gravplats uppenbar vanvård och avhjälpes den ej inom ett år efter det upplåtaren förelagt gravrättsinnehavaren att sätta gravplatsen i stånd, äger upplåtaren förklara gravrätten förverkad. Föreläggande som nu sagts skall innefatta erinran om den sålunda stadgade påföljden. Är gravrättsinnehavaren ej känd eller vet man ej var han finnes, skall föreläggandet införas en gång i allmänna tidningarna och i tidning inom orten; angivna tid av ett år skall i sådant fall räknas från kungörandet.

Gravrätt må ej förklaras förverkad, om myndighet är ansvarig för gravplatsens vård och underhåll.

11 §.

Om allmän begravningsplats helt eller delvis nedlägges eller gravrättens bibehållande skulle medföra synnerligt men för begravningsplatsens ändamålsenliga ordnande och skötsel, äger länsstyrelsen, ändå att sådant fall ej är för handen som kan medföra förverkande enligt vad i 10 § är stadgat, förordna att gravrätten skall överflyttas till annan plats eller, om det ej kan ske eller gravrättens bibehållande ej begäres av någon rättsinnehavare, att rätten skall upphöra.

12 §.

Gravrätt medför även rätt att förse grav med gravvård, därest det ej strider mot vad som är avsett att gälla för den del av begravningsplatsen varom är fråga. Beträffande gravvårds utseende och beskaffenhet samt övriga anordningar på gravplatsen skall iakttagas, vad upplåtaren föreskriver. Upplåtaren må dock icke meddela andra föreskrifter i dessa hänseenden än som påkallas för att tillgodose en god gravkultur.

Sedan gravvård blivit uppsatt, får den ej utan medgivande av upplåtaren

bortföras. Sådant medgivande må ej lämnas, med mindre säkerhet vunnits för att icke med gravvården förfäres på ovärdigt sätt.

Har gravrätt upphört, skall om bortförande av gravvård eller annan gravöverbyggnad gälla vad i andra stycket är stadgat. Vad som ej är bortfört inom sex månader efter gravrättens upphörande eller, om tvist uppkommit om anordningens bortförande, inom samma tid efter tvistens slutliga avgörande tillfaller upplåtaren. Vill denne från gravplatsen bortföra anordning av konstnärligt eller kulturhistoriskt värde eller eljest av beskaffenhet att böra för framtiden bibehållas, skall den åter uppställas inom begravningsplatsen eller eljest å lämplig därtill avsedd plats; och skall beträffande sådant föremål jämväl iakttagas vad därom är särskilt stadgat. Bortföres eljest gravvård eller annan gravöverbyggnad, skall tillses att med densamma icke förfäres på ovärdigt sätt.

13 §.

Gravrätt må ej pantsättas eller utmätas. Detsamma skall gälla beträffande gravvård eller annan gravöverbyggnad på allmän eller enskild begravningsplats, så ock i fråga om rätt till gravplats, som upplåtits inom enskild begravningsplats.

14 §.

Konungen äger för särskilt fall förordna, att bestämmelserna i 6—12 §§ skola helt eller delvis vara tillämpliga å gravplatser inom enskild begravningsplats.

Särskilda bestämmelser

15 §.

Underlåter innehavare av begravningsplats att fullgöra sina åligganden enligt denna lag eller med stöd därav meddelade bestämmelser, äger länsstyrelsen vid vite förelägga honom att vidtaga erforderlig rättelse.

Har gravrättsinnehavare försett grav med gravvård eller annan anordning i strid med vad upplåtaren föreskrivit, äger länsstyrelsen, om skäl äro därtill, vid vite förelägga gravrättsinnehavaren att borttaga anordningen. Sådant föreläggande må även eljest meddelas, när synnerliga skäl äro därtill. Efterkommes ej vitesföreläggande, må överexekutor meddela handräckning för anordningens borttagande.

16 §.

I beslut av myndighet, som förvaltar allmän begravningsplats, må den som beslutet rör söka ändring, om myndigheten

vägrat att upplåta gravrätt eller förnya upplåtelse av gravrätt enligt 7 §, meddelat beslut i fråga om övergång eller överlåtelse av rätt enligt 8 § eller angående gravsättning enligt 9 §,

förklarat gravrätt förverkad enligt 10 §,

meddelat beslut angående gravvård eller annan anordning å grav enligt 12 § eller

eljest meddelat beslut om användning av gravplats.

Ändring i myndighetens beslut sökes genom besvär hos länsstyrelsen.

17 §.

Talan mot länsstyrelses beslut enligt denna lag eller med stöd därav meddelade bestämmelser föres genom besvär hos Konungen.

18 §.

Angående krematorium och eldbegängelse samt förfarandet med aska efter eldbegängelse gäller vad Konungen förordnar.

19 §.

Konungen äger meddela närmare bestämmelser om tillämpningen av denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1964, då lagen den 24 mars 1916 (nr 94) om nyttjanderätt till gravplats upphör att gälla.

Den nya lagen skall i tillämpliga delar lända till efterrättelse även beträffande befintliga begravningsplatser och de upplåtelse av gravplatser som skett före lagens ikraftträdande, dock skall den nya lagen icke medföra inskränkning i den rätt, som vid lagens ikraftträdande jämlikt äldre författningar må tillkomma innehavare av gravplats i kyrka.

Har före lagens ikraftträdande myndighet mot viss, en gång för alla erlagd gottgörelse åtagit sig vård och underhåll av gravplats för alltid eller så länge gravplatsen utgör del av allmän begravningsplats, skola de medel som för sådant ändamål erlagts, om ej annat föranledes av villkor som må hava uppställts av den som lämnat gottgörelsen, förvaltas såsom en särskild fond, vars avkastning skall användas endast för gravplatsens vård och underhåll; dock äger myndighet, som iklätt sig skyldighet att ombesörja vård och underhåll av flera gravplatser, rätt att, om ej villkor som nyss sagts utgör hinder härför, sammanföra till en gemensam fond de medel, som myndigheten mottagit för gravplatsernas vård och underhåll, såframt därvid iakttages att en noggrann och fullständig förteckning föres över gravplatserna.

2) Förslag

till

Lag

**angående ändring i lagen den 25 oktober 1957 (nr 585)
om jordfästning m. m.**

Härigenom förordnas, att 3 § lagen den 25 oktober 1957 om jordfästning m. m. skall upphöra att gälla samt att 5 § samma lag skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

5 §.

*(Gällande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

Vid jordfästning — — — — — allvarliga innebörd.

Begravningsplats skall hållas i ordnat och värdigt skick.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1964.

3) Förslag

till

Lag

**angående ändring i lagen den 14 juni 1907 (nr 36 s. 1) om
nyttjanderätt till fast egendom**

Härigenom förordnas, att 1 kap. 8 § och 2 kap. 70 § lagen den 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

*(Gällande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

1 KAP.

8 §.

Vad i — — — — — från kronan.

Ej heller äger vad i 1 § stadgas tillämpning å upplåtelse av nyttjanderätt till gravplats på kyrkogård eller annan allmän begravningsplats.

Om upplåtelse av mark med vägrätt stadgas i lagen om allmänna vägar.

Om upplåtelse av gravrätt stadgas i lagen om gravrätt m. m. och om upplåtelse av mark med vägrätt i lagen om allmänna vägar.

¹ Senaste lydelse av 1 kap. 8 §, se 1943: 433, jfr 1916: 95, och av 2 kap. 70 §, se 1943: 883.

2 KAP.

70 §.

Avtal, varigenom — — — — — annorlunda åsämjas.

Å sådan — — — — — kan nöjas.

Är ej — — — — — sidan skett.

Sker överlåtelse — — — — — honom gällande.

Ej må — — — — — utan verkan.

Angående upplåtelse av nyttjanderätt till gravplats å kyrkogård eller annan allmän begravningsplats är särskilt stadgat.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1964.

Inledning

Kyrkomötet har vid flera tillfällen i skrivelser till Kungl. Maj:t givit uttryck åt den uppfattningen, att de nuvarande bestämmelserna rörande gravrätten och därmed sammanhängande frågor är både otillfredsställande och otillräckliga. Sålunda anhöll 1941 års kyrkomöte, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om utfärdande av föreskrifter, innefattande dels skyldighet för gravupplåtare att föra gravbok och gravkarta, dels ock skyldighet för innehavare av gravplats att, innan gravvård uppsattes eller annan gravanläggning utföres, inhämta kyrkogårdsmyndighetens godkännande av anläggningen. Det år 1946 hållna kyrkomötet anhöll om en allmän översyn av gällande lagstiftning på gravrättens område. Kyrkolagsutskottet vid sistnämnda kyrkomöte påtalade bl. a., att de stadganden som fanns på detta område var spridda på ett flertal författningar, som tillkommit vid skilda tider och icke vilade på gemensam grund, att det i många fall helt saknades rättsregler samt att brister på gravväsendets område kom till synes i fråga om överlåtelse av belagda gravplatser, vanvård av gravar, förverkande av nyttjanderätt till gravplats och exekutiva åtgärder beträffande gravöverbyggnad. Även vid kyrkomötena åren 1951, 1957 och 1958 behandlades de rådande förhållandena på gravrättens område.

Efter bemyndigande av Kungl. Maj:t den 23 januari 1959 tillkallades justitierådet Hugo Digman att såsom sakkunnig inom justitiedepartementet utreda frågan om rätt till gravplats och därmed sammanhängande spørsmål. Att såsom experter biträda utredningsmannen blev sedermera förordnade medicinalrådet Rolf Bergman, domkyrkosysslomannen Ove Hassler, numera preceptorn Fritz Kaijser, ledamoten av riksdagens andra kammare Elsa Lindskog, f. d. kontraktsprosten Arvid Lund och numera avdelningsdirektören i byggnadsstyrelsen Sven Söderholm. Utredningsmannen avgav den 30 december 1960 ett betänkande med förslag till begravningslag och begravningskungörelse (SOU 1961: 5).

Yttranden över betänkandet har avgivits av ett stort antal remissinstanser,

vilka redovisats å s. 9 i propositionen. Ärendet har därefter beretts inom justitiedepartementet, varvid upprättats förslag till dels lag om gravrätt m. m., dels lag angående ändring i lagen om jordfästning m. m. och dels lag angående ändring i lagen om nyttjanderätt till fast egendom. Över förslagen har lagrådets yttrande inhämtats. Lagrådet, som lämnat de två senare förslagen utan erinran, har på sätt närmare framgår av den följande redogörelsen förordat vissa ändringar i det remitterade förslaget till lag om gravrätt m. m. ävensom uttalat sig rörande tolkningen av 12 § samma lag. De av lagrådet förordade ändringarna samt vissa redaktionella jämkningar har därefter vidtagits i förslaget. Departementschefen har biträtt lagrådets uttalande i tolkningsfrågan. Enligt de i propositionen framlagda lagförslagen, varigenom 1916 års lag om nyttjanderätt till gravplats upphäves, skall alla upplåtelser av gravplats på allmän begravningsplats ske med s. k. gravrätt. Detta innebär att den nuvarande kategoriklyvningen mellan gravplatser, som upplåtes med nyttjanderätt, och andra gravplatser, ofta kallade allmängravar, upphör.

Historik

Utskottet hänvisar till propositionen s. 10—11.

Gällande bestämmelser

Utskottet hänvisar till propositionen s. 11—13.

Allmän motivering

Utredningsmannens förslag

Förslaget omfattar en lag och en kungörelse, benämnda begravningslag och begravningskungörelse, vilka innehåller i stort sett parallella bestämmelser om jordfästning och gravsättning, allmänna och enskilda begravningsplatser samt gravar. Även bestämmelser om krematorium och eldbegängelse har fått sin plats i sammanhanget. Vissa delar av de föreslagna författningarna innefattar text, som i stort sett endast överflyttas från författningar, vilka det ej ingått i utredningsmannens uppdrag att överse. Genom en på detta sätt utformad lagstiftning tillgodoses enligt utredningsmannens mening ett gammalt önskemål om en författningmässig samordning av gällande bestämmelser på förevarande område. Bestämmelserna blir därigenom mera överskådliga och sålunda mera lättillgängliga, varjämte större garanti erhålles för deras enhetlighet.

För att belysa de rådande förhållandena och den syn man i församlingarna har på olika spörsmål, som uppkommer i förevarande sammanhang,

har utredningsmannen upprättat ett frågeformulär, vilket tillställts 120 församlingar, 20 kyrkliga samfälligheter och Stockholms stads kyrkogårdsnämnd. I samband med besvarandet av de framställda frågorna har från många håll framförts önskemål om ändringar i den gällande lagstiftningen eller om ny lagstiftning. Vad som framkommit vid denna undersökning har i stor utsträckning påverkat utredningsmannens ställningstaganden i olika vid utredningen uppkomna frågor.

En närmare redogörelse för förslagets innehåll och utredningsmannens överväganden lämnas i propositionen s. 14—31. Förslaget till begravningslag återfinnes i propositionen s. 68—72.

Remissyttrandena

Utredningsmannens förslag har i stort sett vunnit gillande hos de flesta remissorganen. Särskilt gäller detta den genom förslaget åstadkomna författningsmässiga samordningen av de f. n. mycket splittrade bestämmelserna på gravrättens område. Även i fråga om den nya juridiska konstruktionen av gravrätten har förslaget vunnit allmän anslutning. I flera remissyttrandena förekommer mycket uppskattande omdömen angående de av utredningsmannen i flera sammanhang gjorda avvägningarna mellan å ena sidan pietetshänsyn och å andra sidan ekonomiska eller andra hänsyn.

Beträffande remissvarens närmare innehåll får utskottet hänvisa till propositionen s. 31—38 och 46—59.

Departementschefen

Vid lagrådsremissen anförde *föredragande departementschefen, statsrådet Kling*, följande allmänna synpunkter beträffande lagförslagen.

I direktiven för den utredning som ligger till grund för de nu framlagda författningsförslagen framhölls vissa brister i gällande bestämmelser på förevarande rättsområde. Bl. a. påtalades, att 1916 års lag om nyttjanderätt till gravplats avsåg endast en kategori av gravar. Anmärkningar riktades även mot den juridiska konstruktionen av upplåtelsen av rätt till gravplats. Vidare anmärktes, att föreskrifter om registrering av gravplatser saknades.

Den författningsmässiga regleringen av det rättsområde som innefattar reglerna om begravningsplatser och gravar är splittrad. Gällande bestämmelser har tillkommit vid skilda tidpunkter och i skiftande sammanhang, något som givetvis icke varit ägnat att befärja enhetlighet.

Nyssnämnda förhållande jämte de i direktiven angivna omständigheterna har vid flera tillfällen föranlett kyrkomötet att uttala sig för en översyn av lagstiftningen på gravrättens område. Kyrkomötet har därvid även påtalat bristen på positiva lagbud i flera väsentliga hänseenden.

Lagstiftning på ett område av den beskaffenhet varom här är fråga är förenad med särskilda svårigheter. Hänsyn måste nämligen tagas till, förutom annat, pietetssynpunkter av skilda slag. Detta har stått klart för ut-

redningsmannen och i flera hänseenden påverkat utformningen av de framlagda förslagen. De avvägningar mellan skilda intressen som därvid förekommit synes mig i allt väsentligt väl motiverade. Åtskilliga remissorgan har också uttalat sin tillfredsställelse över det förtjänstfulla sätt varpå dessa avvägningar skett.

I syfte att realisera det av kyrkomötet uttalade önskemålet om en författningssamordning av de olika rättsreglerna på förevarande område har utredningsmannen sammanfört de föreslagna reglerna om begravningsplatser och gravar samt till desamma fogat gällande bestämmelser om jordfästning och gravsättning. De grundläggande bestämmelserna i samtliga dessa hänseenden har samlats i en lag, som i förslaget benämnts begravningslag.

En samordning av det slag utredningsmannen förordat, innebärande att olika lagregler, vilka äger ett visst samband, sammanföres i en gemensam lag, kan många gånger medföra väsentliga fördelar. Då i förevarande sammanhang talats om den splittrade lagstiftningen torde emellertid främst ha avsetts reglerna om begravningsplatser och gravar. I den mån samma kritik riktats mot lagstiftningen om jordfästning och gravsättning, torde bristerna få anses avhjälpta genom tillkomsten av 1957 års jordfästningslag. Att några allvarigare anmärkningar ej anses kunna riktas mot denna lag framgår därav, att remissbehandlingen av förslaget till begravningslag, såvitt angår de från jordfästningslagen överförda bestämmelserna, föranlett endast några detaljanmärkningar.

Nyssnämnda omständigheter talar för att ett sammanförande i en enda författning av reglerna i jordfästningslagen samt de föreslagna nya reglerna om begravningsplatser och gravar — vilka båda regelkomplex för övrigt avser från varandra tämligen fristående områden — ej är nödvändigt. Härtill kommer en av utredningsmannen icke närmare behandlad fråga, nämligen den om den föreslagna lagens legislativa natur. Beträffande jordfästningslagen löstes denna fråga på det sättet, att de bestämmelser som ansågs vara av kyrkolags natur upptogs i en särskild avdelning av lagen. Utredningsmannens förslag, vari jordfästningslagens bestämmelser genomgripande om-disponerats, innebär att denna klara gränsdragning frånfaller. Vad beträffar de av utredningsmannen föreslagna bestämmelserna om begravningsplatser och gravar synes dessa — såsom jag senare skall närmare utveckla — icke vara av kyrkolags natur.

Med hänsyn till det nu anförda anser jag icke lämpligt att sammanföra jordfästningslagen samt de nya bestämmelserna om begravningsplatser och gravar till en gemensam lag. Jordfästningslagen bör i stället bibehållas såsom särskild lag. Från jordfästningslagen torde emellertid till den nya lagen böra överföras regeln, att det skall ankomma på Kungl. Maj:ts prövning huruvida och på vilka villkor enskild begravningsplats skall få anläggas (3 §), ävensom bestämmelsen, att begravningsplats skall hållas i ordnat och värdigt skick (5 § andra stycket).

Tyngdpunkten i den föreslagna nya lagstiftningen kommer att ligga på bestämmelserna om gravrätt. Med hänsyn härtill synes lämpligt att lagen benämnas lag om gravrätt m. m.

En viktig del av regelsystemet på förevarande område är den som innehåller regler om begravningsplatser. Utredningsmannens förslag i detta hänseende innehåller få nyheter. Reglerna innebär delvis en kodifiering av vad som redan nu anses gälla och delvis endast ett sammanförande av bestämmelser, vilka nu är spridda på flera olika författningar.

Enligt förslaget skall, om ej annat är för visst fall föreskrivet, församling vara skyldig att hålla allmän begravningsplats med erforderligt antal gravplatser av vedertagen typ. Såsom utredningsmannen framhållit torde detta ej innebära någon ändring i förhållande till vad som redan nu gäller; att frågor om anskaffande av och vård om begravningsplats i allmänhet är en församlingens angelägenhet framgår av 2 § lagen om församlingsstyrelse. Ej heller den föreslagna vitessanktionen torde innefatta någon nyhet. Den har emellertid vid remissbehandlingen tagits till intäkt för ett krav på klarläggande av frågan vad som avses med »erforderligt antal». Det naturliga betraktelsesättet torde vara att se detta antal i relation till det på grund av föreliggande efterfrågan framkallade behovet av gravplatser. Behovet behöver ej nödvändigtvis vara avhängigt av antalet inom församlingen kyrkobokförda personer men givetvis kommer detta antal att i regel bli normerande. I sakens natur ligger att tillgripande av vitessanktionen måste bli en mycket sällsynt företeelse.

Den viktigaste nyheten i utredningsmannens förslag är den juridiska konstruktionen av rätten till gravplats. Rätten kallas ej såsom i 1916 års lag nyttjanderätt utan gravrätt och anknytningen till nyttjanderättslagen slopas. Gravrätt blir en ny typ av rättighet, närmast besläktad med nyttjanderätt men med vissa särpräglade drag. Medan nyttjanderätt enligt 1916 års lag har privaträttslig karaktär, har gravrätten fått en offentligrättslig prägel. Gravrätten grundas ej på avtal utan på ensidig upplåtelse, verkställd av offentlig myndighet. Enligt förslaget skall alla gravar upplåtas med samma rätt. Detta innebär, att den nuvarande kategoriklyvningen mellan gravar upplåtna med nyttjanderätt enligt 1916 års lag, ofta kallade egna gravplatser, och andra gravar, s. k. allmängravar, försvinner.

Mot förslaget i denna del har vid remissbehandlingen icke förekommit någon kritik. Tvärtom har i flera yttranden uttalats uppskattande omdömen om förslaget. Därvid har särskilt framhållits det principiellt tilltalande i att kategoriklyvningen mellan olika gravar avskaffas. Jag kan helt ansluta mig till förslaget härutinnan. Den föreslagna konstruktionen är otvivelaktigt förknad med stora fördelar; samtidigt som de olägenheter, vilka följer av gällande regler, i stor utsträckning undanröjes, erhålles en god grund för de ytterligare bestämmelser som erfordras i olika hänseenden.

Ett genomförande av utredningsmannens förslag, såvitt avser gravrättens

konstruktion, föranleder vissa ändringar i lagen om nyttjanderätt till fast egendom.

Upplåtelse tiden för gravrätt utgör enligt förslaget minst 15 och högst 50 år, men upplåtelse kan även ske för alltid, varmed förstås så länge gravplatsen utgör del av allmän begravningsplats. Om upplåtelse ej bestämts, skall upplåtelsen anses ha skett för 25 år. Vidare föreslås viss rätt att erhålla förnyad upplåtelse.

Vid remissbehandlingen har från ett par håll påyrkats, att möjligheten att upplåta gravplats »för alltid» slopas. I övrigt har bl. a. framkommit förslag om en enhetlig upplåtelse tid av 25 år.

Även om skäl kan anföras för en enhetlig upplåtelse tid, anser jag att det med hänsyn till varierande lokala förhållanden och traditioner ej bör komma i fråga att införa en regel därom. I likhet med utredningsmannen finner jag vissa omständigheter tala för ett förbud mot upplåtelse »för alltid». Med hänsyn till att det dock i vissa fall kan vara försvarligt med sådana upplåtelser och till att det står innehavaren av begravningsplatsen fritt att tidsbegränsa upplåtelse rna, synes anledning ej föreligga att i lagen utesluta upplåtelser av angivet slag.

Ett par remissorgan har upptagit frågan, när rätten att nyttja gravplats upphör. Att sådan rätt — stundom kallad begravningsrätt — ej föreligger efter utgången av upplåtelse tiden är uppenbart, men vid remissbehandlingen har gjorts gällande att gravsättning ej må ske senare under upplåtelse tiden än att därav återstår åtminstone tid motsvarande minsta vilotiden, d. v. s. minst 15 år när fråga är om kistgrav. Om upplåtelse tiden är exempelvis 50 år, blir spørsmålet alltså, huruvida gravsättning må ske under hela tiden eller endast under de 35 första åren.

Med hänsyn till möjligheterna att erhålla förnyad upplåtelse är hela denna fråga givetvis av mera teoretisk än praktisk betydelse, men ett ställningstagande är erforderligt för att skapa klarhet om och när en begäran om förnyad upplåtelse är nödvändig. Enligt förslaget uppkommer gravrätt, då för jordande av avlidens stoft eller förvaring av avlidens aska visst område på begravningsplats upplåtes. Med utgångspunkt från denna regel är det naturligt att i princip uppfatta gravrätten såsom en rätt att under hela upplåtelse tiden använda gravplatsen för avsett ändamål. Ett sådant betraktelsesätt torde också vara det som lättast kan vinna förståelse hos allmänheten.

Två betydelsefulla frågor är, vem som skall anses vara innehavare av gravrätt och under vilka omständigheter överlåtelse av gravrätt må äga rum. I de av utredningsmannen i dessa hänseenden gjorda övervägandena kan jag i allt väsentligt instämma. De föreslagna reglerna — som också godtagits av remissorganen — lämnar visserligen icke svar på alla de frågor som kan uppkomma, då det gäller att avgöra vem som skall anses vara innehavare av gravrätt, men de ger god ledning och är på så sätt ägnade att motverka uppkomsten av tvister på detta område.

Bestämmelsen om att överlåtelse ej må äga rum till annan än närstående eller till upplåtaren bör enligt kammarkollegiets mening kompletteras med en

föreskrift om att upplåtaren är skyldig att återtaga obelagd gravplats och återbetala eventuellt erlagd avgift.

Med hänsyn till de uppställda inskränkningarna i gravrättsinnehavares rätt att överlåta gravrätten skulle det måhända i och för sig finnas skäl att stadga skyldighet för upplåtaren att på begäran återtaga obelagd gravplats. I vissa fall skulle det emellertid vara ett uttryck för pietetslöshet att upplåta platsen till annan person, och det bör då ej heller åligga upplåtaren att återtaga gravplatsen. Ett yrkande därom kan i en sådan situation vara föränlett enbart av en strävan att tillgodogöra sig det förmögenhetsvärde gravrätten representerar. Givetvis kan det i andra fall föreligga fullt legitima skäl för en gravrättsinnehavares önskan att upplåtaren skall återtaga gravplatsen. I sådana fall torde det ej heller vara något hinder för innehavaren av begravningsplatsen att upplåta gravplatsen till annan person. Med hänsyn till den fullt naturliga strävan att begränsa begravningsplatsernas omfång kan också förväntas, att upplåtaren i det allt övervägande antalet fall kommer att vara villig återtaga gravplatsen. På grund av det anförda anser jag, att någon föreskrift i det av kammarkollegiet angivna hänseendet icke bör upptagas i lagen.

Beträffande förverkande av gravrätt på grund av vanvård av gravplatsen finns enligt min mening ej anledning att gå längre än utredningsmannen föreslagit, d. v. s. att tillåta förverkande på ett tidigare stadium än det då vanvården blivit uppenbar eller att införa på visst sätt sanktionerade förelägganden att avhjälpa bristerna i vården.

En vid remissbehandlingen mycket uppmärksam fråga är fonderingsreglerna beträffande avgifter i samband med åtagande av vård av gravplats.

Enligt 7 § i 1916 års lag åligger det myndighet, som mottagit medel avsedda för vård och underhåll under all framtid av gravplats, att fondera dessa medel. Syftet härmed är att bereda trygghet för ett behörigt fullgörande av underhållsskyldigheten. Vid sidan av fonder, som tillkommit i enlighet med den nu angivna bestämmelsen, finns ofta donationsfonder, vilka helt eller delvis har till ändamål att lämna avkastning för framtida vård av gravplats. Dessutom finns av församlingarna eller vederbörande kommuner frivilligt fonderade medel, vilka erlagts för vård av gravplats under viss begränsad tid.

Utredningsmannens förslag innebär, att den i lag föreskrivna fonderingskyldigheten upphäves. För ifrågavarande ändamål mottagna medel förutsättes alltså ingå i den allmänna driftbudgeten och få förbrukas för löpande utgifter. Mot förslaget har vid remissbehandlingen riktats främst den anmärkningen, att det icke ger samma klarhet från redovisningssynpunkt som ett system med fondering. En annan anmärkning bygger på den tanken, att en fonderingsregel är nödvändig för att motverka åtaganden av vård för all framtid.

Vid bedömningen av utredningsmannens förslag i denna del måste enlig

min mening stor betydelse tillmätas de förändringar i den kommunala förvaltningen vilka ägt rum sedan år 1921, då regeln i 7 § av 1916 års lag tillkom. Från trygghetssynpunkt torde det numera vara betydelseöst, huruvida fondering sker eller om medlen förbrukas för löpande utgifter. För övrigt är att märka, att åtaganden av vård för all framtid tenderar att bli alltmer ovanliga. Beträffande sådana åtaganden, som avser begränsad tid, finns ej heller nu någon fonderingsskyldighet. Redovisningsmässigt medför fonderingen vissa fördelar, men dessa — som med lämplig bokföring torde stå att vinna även utan fondering — uppväger knappast de redovisnings- och bokföringstekniska nackdelar, som är förenade med kravet på fondering. Synpunkten på fonderingsregeln såsom ett medel att motverka åtaganden av vård för all framtid är belysande för regelns nackdelar. Även om regeln skulle vara ägnad att motverka sådana åtaganden, synes dock andra utvägar få anlitas för att nå detta mål. På grundval av dessa överväganden ansluter jag mig till utredningsmannens förslag och föreslår alltså, att någon regel ej upptages om skyldighet för innehavare av begravningsplats att fondera medel, som mottagits för vård under all framtid av gravplats.

Jag vill emellertid erinra om att kommunallagen och lagen om församlingsstyrelse öppnar möjlighet för borgerlig kommun eller församling att efter medgivande av Kungl. Maj:t inrätta särskild fond för medel av angivet slag. Om någon kommun av speciella skäl skulle finna önskvärt med en fondering av medel för gravunderhåll, står alltså denna möjlighet öppen. Tilläggas bör måhända, att i fortsättningen liksom hittills fonderingsskyldighet kan föreligga, emedan fråga är om donationsmedel.

Beträffande redan bestående fonder enligt 7 § i 1916 års lag har utredningsmannen föreslagit en övergångsbestämmelse, enligt vilken nu gällande regler fortfarande skall gälla. Vid remissbehandlingen har en länsstyrelse föreslagit, att även fonder av detta slag skulle få överföras till driftbudgeten och alltså avvecklas. Även om vissa skäl talar för en sådan lösning, finner jag dock, att frågan om avveckling av dessa fonder — vilka stundom avser betydande värden och kan vara förknippade med speciella villkorsbestämmelser — icke kan lösas i förevarande sammanhang.

De av utredningsmannen föreslagna reglerna om rätt att uppsätta gravvård och vad därvid skall iakttagas har, som framgått, föranlett skiftande omdömen vid remissbehandlingen. Bestämmelsen om att av upplåtaren utfärdade föreskrifter ej må på ett otillbörligt sätt inkräkta på den enskildes berättigade önskemål anses i vissa remissyttranden ej vara tillräcklig för att hindra uppsättandet av olämpliga gravvårdar; i andra yttranden uttalas bl. a. farhågor för att bestämmelsen kan uppmuntra till besvär över upplåtarens beslut.

I likhet med några remissorgan anser jag det värdefullt, att i den föreslagna lagen upptagits bestämmelser även i nu förevarande hänseende. Svårigheterna att finna ett tillfredsställande uttryck för upplåtarens befogenheter vid granskningen av gravvårdar är emellertid uppenbara. Vid den avvägning mellan olika intressen som här måste ske synes mig utredningsman-

nen dock ha funnit en framkomlig väg. Utgångspunkten bör vara att gravrättsinnehavaren äger frihet att bestämma gravvårdens utseende. Denna frihet måste visserligen kunna begränsas genom föreskrifter av upplåtaren, men sådana föreskrifter bör ej få gå längre än som kan anses motiverat från de synpunkter upplåtaren såsom värnare om gravplatskulturen har att anlägga. Föreskrifter, vilka ej erfordras för att tillgodose detta syfte, bör icke få förekomma.

De föreslagna bestämmelserna med förbud mot pantsättning eller utmätning av gravrätt och gravvård eller annan gravöverbyggnad kan synas onödiga, men rättspraxis visar, att frågan ej är utan betydelse. De intressen som föränlett förslaget om förbud mot utmätning av gravvård m. m. torde i och för sig kunna åberopas även för ett förbud mot handräckning enligt lagen om avbetalningsköp. Något behov av en uttrycklig regel i detta hänseende torde emellertid icke föreligga.

Önskemålet om att för varje begravningsplats skall föras gravkarta och gravbok var, som jag förut framhållit, en av anledningarna till att förevarande utredning kom till stånd. De av utredningsmannen föreslagna bestämmelserna har också mottagits med gillande av remissorganen, som däremot kritiserat den ovillkorliga bestämmelsen om upprättande av gravbrev.

Gravbrevet är enligt utredningsmannens förslag ej bärare av gravrätten, utan dess uppgift är närmast att tjäna som bevis om upplåtelsen. Under sådana omständigheter torde det vara av mindre betydelse till vem gravbrevet utfärdas. Då upplåtelsen sker utan samband med ett redan inträffat dödsfall, föreligger icke några svårigheter att avgöra vem som är innehavare av gravrätten; dennes namn bör då anges i gravbrevet. I andra fall kan det vara ovisst vem som är innehavare. Upplåtelsen bör då avse gravrätt för jordande av stoftet efter den avlidne jämte eventuella andra personer, i. ex. make, men vem som är innehavare av gravrätten synes ej ovillkorligen behöva anges i gravbrevet, som även utan en sådan uppgift kan tjäna som bevis om upplåtelsen. Huruvida den som har gravbrevet i sin hand eller någon annan skall anses vara innehavare av gravrätten, får — om fråga härom uppkommer — avgöras med ledning av de i lagen upptagna reglerna.

Med nyss angivna betraktelsesätt möter ej svårigheter att utfärda gravbrev även i de fall, då en avliden saknar anhöriga eller då upplåtelsen sker för gravsättning av stoftet eller askan efter en helt okänd person. Gravbrevet skulle emellertid i dessa fall icke fylla någon praktisk funktion och bör därför kunna undvaras. I lagen bör detta komma till uttryck genom en föreskrift om att gravbrev skall utfärdas, såframt det icke av särskilda skäl finnes kunna underlätas.

Utredningsmannen har, som jag redan nämnt, icke närmare behandlat frågan om den föreslagna lagstiftningens legislativa natur.

Med den av mig förordade lösningen att icke upptaga reglerna om jordfästning och gravsättning i den nu ifrågavarande lagen, begränsar sig denna fråga till de föreslagna bestämmelserna om begravningsplatser och gravar.

Stiftandet av 1916 års lag om nyttjanderätt till gravplats skedde i den för kyrkolag föreskrivna ordningen. Denna ordning iaktogs även, när år 1921 i lagen infördes vissa bestämmelser om fondering av medel, vilka inbetalats för vård av gravar.

Frågan huruvida 1916 års lag är av kyrkolags natur behandlades av kyrkomöteskommittén i dess år 1955 avgivna betänkande om kyrkomötets grundlagsenliga befogenheter m. m. (SOU 1955:47). Kommittén — som ansåg tveksamt om lagen till någon del var av sådan natur — uttalade, att kyrkan visserligen hade anspråk på att särskilt kyrkogårdarna hölls i värdigt skick men att frågorna om villkoren och ordningen för upplåtande av enskild grav å kyrkogård eller annan allmän begravningsplats icke i första hand var kyrkliga angelägenheter utan frågor av allmänt medborgerligt intresse. I det utkast till ny kyrkolag, som kommittén framlade, upptogs icke heller några bestämmelser som motsvarade 1916 års lag. Kommittén var dock icke enig i sin uppfattning, i det att en av dess ledamöter, numera ärkebiskopen Hultgren, ansåg att kommittén icke tillräckligt beaktat det nära samband som består mellan kyrka och kyrkogård.

Historiskt sett må det ha varit naturligt att — med hänsyn till det nära sambandet mellan kyrka och kyrkogård samt de former, under vilka jordfästning tidigare skulle ske — anse lagstiftningen om begravningsplatser och gravar böra tillkomma i den ordning som är stadgad för stiftande av kyrkolag. Olika omständigheter har emellertid medfört, att ett annat betraktelsesätt nu torde få anläggas. Kyrkogård eller annan begravningsplats användes numera även för begravning i annan ordning än svenska kyrkans och i ökad utsträckning för begravning av personer, som ej tillhör svenska kyrkan. Härtill kommer att begravningsplatserna oftare än förr är geografiskt skilda från kyrkobyggnaderna. Särskilt markant är förändringen i fall, då den borgerliga kommunen har ansvaret för allmän begravningsplats. Dessa förändringar kan självfallet icke sägas ha medfört, att lagstiftningen om begravningsplatser och vad därmed äger samband får anses sakna intresse för kyrkan, men med hänsyn till lagstiftningens betydelse även för andra än kyrkans medlemmar kan lagstiftningens innehåll ej bestämmas enbart efter kyrkans värderingar. Det torde för övrigt förhålla sig så, att det på förevarande rättsområde i allmänhet ej råder några mer markerade åsiktskillnader. I kravet på lämpliga, välordnade och värdiga begravningsplatser kan såväl kyrkliga som andra intressen förena sig, och detsamma gäller kravet på ändamålsenliga former för upplåtelse av och förfogande över gravplats.

Det anförda innebär enligt min mening, att lagstiftningen om begravningsplatser och gravar ej kan anses vara av kyrkolags natur. Ett genomförande av den nu föreslagna lagstiftningen kräver därför icke kyrkomötets medverkan, i vidare mån än att dess samtycke förutsättes för att upphäva 1916 års lag, som tillkommit under medverkan av kyrkomötet.

Specialmotivering

Förslaget till lag om gravrätt m. m.

Om begravningsplats

1 §.

Denna paragraf, som motsvarar 14 § i utredningsmannens förslag, innehåller definitionerna av begreppen allmän och enskild begravningsplats.

Remissyttrandena. Byggnadsstyrelsen föreslår, att ordet »urnlund» skall utgå ur definitionen på allmän begravningsplats och ersättas av »urnhall». Som skäl anföres att begreppet urnlund har föga motsvarighet i verkligheten, att det lätt förväxlas med minneslund och att det väl täckes av begreppet urngård. Med hänsyn till de urngravsanläggningar i form av hallbyggnader, som efter utländska förebilder börjat bli vanliga även i Sverige, anser styrelsen, att begreppet urnhall kommer att få större betydelse.

Departementschefen. Med anledning av vad byggnadsstyrelsen anfört vill jag förorda den jämkningen av lagtexten, att däri upptages även begreppet urnhall.

Bestämmelser om vem som äger förrätta invigning av begravningsplats återfinnes för närvarande i 10 kap. kyrkohandboken. Med den utformning dessa bestämmelser nu har är denna placering naturlig, och jag kan icke förorda, att bestämmelserna överföres till den nu föreslagna lagen.

I fall, då någon invigning ej sker av begravningsplats, anses ianspråktagandet av marken för begravningsändamål konstituera den rättsliga förändringen i markens natur. Denna verkan måste uppenbarligen anses inträda, då mark inom begravningsplatsen första gången användes för begravningsändamål.

2 §.

Till denna paragraf, som motsvarar 15 § i utredningsmannens förslag, har såsom andra stycke överförts 3 § jordfästningslagen; första och tredje styckena saknar motsvarighet i gällande rätt. Enligt 2 § 2 mom. lagen om församlingsstyrelse skall, om Kungl. Maj:t för särskilt fall så förordnar, begravningsplats avskaffas eller vårdas av borgerlig kommun.

Remissyttrandena. Kammarkollegiet anser, att i lagtexten bör anges att den borgerliga kommunen i vissa fall har de skyldigheter som normalt åvilar församlingen. Kollegiet utgår också från att, om två församlingar har gemensam kyrkogård, båda församlingarna därigenom skall anses ha fullgjort sina skyldigheter. I fråga om icke territoriell församling bör enligt kollegiets mening gälla att, om sådan församling ej har egen begravningsplats, den territoriella församling inom vilken den icke territoriella församlingens med-

lemmar är mantalsskrivna skall ha att sörja för att den allmänna begravningsplatsen får sådan omfattning att även den icke territoriella församlingens medlemmar kan beredas lägerstad där. Motsvarande bör gälla, när skyldigheten att hålla begravningsplats lagts på den borgerliga kommunen.

Departementschefen. Såsom kammarkollegiet framhållit bör skyldigheten för borgerlig kommun att i vissa fall hålla allmän begravningsplats komma till uttryck i lagtexten. Även i övrigt kan jag ansluta mig till de av kollegiet anförda synpunkterna. Utan uttryckligt stadgande torde vara klart, att med församling i förevarande paragraf avses endast territoriell församling. Bestämningen territoriell har därför icke upptagits i lagtexten.

3 §.

Paragrafen, som svarar mot 16 § i utredningsmannens förslag, har icke någon direkt motsvarighet i gällande rätt.

Departementschefen. Enligt de föreslagna övergångsbestämmelserna till den nya lagen skall denna i tillämpliga delar lända till efterrättelse även i fråga om befintliga begravningsplatser. Vad beträffar det i förevarande paragraf föreslagna förbudet mot utmätning torde detta icke kunna upprätthållas gentemot borgenär, som till säkerhet för sin fordran har fått in-teckning i den fastighet, vari begravningsplatsen ingår. Spörsmålet torde emellertid vara av ringa praktisk betydelse. Självfallet bör vid anläggande av nya begravningsplatser eller utvidgning av befintliga tillses, att marken icke besväras av in-teckningar.

Med de förordade övergångsbestämmelserna kommer förevarande bestämmelser om nedläggande av begravningsplats ej att bli tillämpliga beträffande begravningsplatser, som nedlagts före lagens ikraftträdande. Även om vissa skäl kunde tala för en annan ordning, skulle en sådan svårligen kunna genomföras.

Frågan om fredningstid för nedlagd begravningsplats bör bedömas mot bakgrund av främst lokala förhållanden. På grund av dessa förhållandens skiftande karaktär anser jag icke lämpligt, att i lagen anges viss fredningstid.

Frågan, huruvida ny invigning skall ske i fall då del av en begravningsplats under någon tid använts för annat ändamål, torde få bedömas från fall till fall. Avgörande bör därvid vara, huruvida området trots allt utåt framstått såsom en del av begravningsplatsen.

Bedömandet, huruvida begravningsplats skall få överlätas eller helt eller delvis nedläggas eller användas för annat än begravningsändamål, torde kunna anförtros vederbörande länsstyrelse.

4 §.

Denna paragraf, som delvis är hämtad från 5 § andra stycket jordfästningslagen, överensstämmer med 17 § i utredningsmannens förslag.

5 §.

Bestämmelsen, som svarar mot 18 § i utredningsmannens förslag, har icke någon motsvarighet i gällande lagstiftning.

Departementschefen. Vid utfärdande av bestämmelser i administrativ väg om skyldighet att upprätta gravkarta och att föra gravbok torde få övervägas bl. a., huruvida sådan skyldighet bör stadgas även i fråga om gravplatser, som tagits i bruk före den nya lagens ikraftträdande. Även frågan, om och i vilken utsträckning denna skyldighet skall gälla innehavare av enskild begravningsplats, får därvid närmare undersökas.

Om gravrätt

6 §.

Av paragrafen, som motsvarar 19 § i utredningsmannens förslag, har i gällande rätt tredje stycket motsvarighet i 3 § 1916 års lag om nyttjanderätt till gravplats.

Departementschefen. Även om det ej är ovanligt att rätt till gravplats förvärfvas redan under vederbörandes livstid, finns enligt min mening icke anledning att i lagen inskriva någon skyldighet för innehavare av allmän begravningsplats att upplåta gravrätt i en sådan situation. Av regeln om skyldighet för församling att hålla begravningsplats med erforderligt antal gravplatser följer däremot, att församling är skyldig upplåta gravrätt, då så erfordras för att bereda avliden församlingsbo en sista lägerstad. Motsvarande gäller, då borgerlig kommun ålagts skyldighet att anlägga begravningsplats.

7 §.

Denna paragraf motsvarar 1 § andra stycket och 5 § i 1916 års lag samt 20 § i utredningsmannens förslag. I fråga om allmängravar föreligger för närvarande icke någon rätt att erhålla förnyad upplåtelse.

Departementschefen. Några olägenheter av att i den nu föreslagna lagen liksom i 1916 års lag tala om upplåtelser »för alltid» synes knappast behöva befaras. Till undvikande av missförstånd beträffande innebörden av ifrågasvarande uttryck kan det emellertid vara lämpligt att i gravbrevet återge, vad som enligt lagen avses med upplåtelser för alltid.

Avgörande för frågan, huruvida förnyad upplåtelse skall medgivas, är att gravplatsen är väl vårdad och att den förnyade upplåtelsen ej medför synnerligt men för begravningsplatsens ändamålsenliga ordnande och skötsel. Huruvida dessa förutsättningar är för handen, bör om möjligt bedömas med utgångspunkt från läget vid den löpande upplåtelse tidens utgång. Detta skulle kunna motivera en regel om att ansökan om förnyad upplåtelse skall ske under t. ex. de sista tre månaderna av löpande upplåtelse tid. Med hänsyn till att förhållandena varierar starkt mellan skilda begravningsplatser och att

det stundom kan finnas möjligheter att ganska lång tid före upplåtelseutgång bedöma förutsättningarna för ny upplåtelse, anser jag emellertid icke lämpligt att i lagen närmare reglera denna fråga. I vissa fall kan det för övrigt vara önskvärt att en längre tid före den löpande upplåtelseutgång kunna få frågan om förnyad upplåtelse upptagen till behandling, exempelvis då ny gravsättning blir aktuell.

Beträffande den tid förnyad upplåtelse må avse synes anledning icke föreligga att meddela särskilda föreskrifter. Upplåtelse bör kunna ske enligt samma regler som vid förstagångsupplåtelse. Även i övrigt skall givetvis i fråga om förnyad upplåtelse gälla detsamma som vid förstagångsupplåtelse. Någon uttrycklig bestämmelse, att upplåtaren — vare sig den första upplåtelsen varit avgiftsfri eller icke — äger betinga sig skälig avgift för den nya upplåtelsen, synes ej heller erfordras.

8 §.

Paragrafen, som saknar motsvarighet i gällande rätt, överensstämmer med 21 § i utredningsmannens förslag.

Departementschefen. Såsom jag framhållit i samband med den allmänna motiveringen är det även vid den ursprungliga upplåtelsen många gånger ovisst, vem som är att betrakta såsom gravrättsinnehavare. Det kan därför vara svårt att i gravbrevet ange innehavaren. I princip måste emellertid såsom innehavare anses den till vilken rätten upplåtes. Detta har utsagts i förevarande paragraf. I fall, då upplåtelsen avser stoftet eller askan efter en person, som avlidit utan arvingar eller andra närstående, eller efter en okänd person, är det oegentligt att tala om någon såsom innehavare av gravrätten, men detta i praktiken sällsynta fall torde ej behöva särskilt beaktas i lagtexten.

Även om det vid upplåtelsen är klart, vem som är innehavare av gravrätten, uppkommer vid hans död frågan, vem som då inträder såsom innehavare. Utredningsmannens förslag ger, som jag förut framhållit, god ledning vid avgörandet av denna fråga, men det torde ingalunda alltid vara möjligt att direkt utpeka någon såsom innehavare; efterlämnar avliden gravrättsinnehavare make och arvingar blir dessa i regel gemensamt innehavare av gravrätten. Mot denna bakgrund har utredningsmannen ej funnit anledning föreslå någon obligatorisk skyldighet för gravrättsinnehavarens efterlevande eller andra närstående att till upplåtaren lämna besked om vem som är den nye innehavaren. Detta ställningstagande synes vara välgrundat. Även om det således ej bör stadgas vare sig skyldighet för gravrättsinnehavarens efterlevande att meddela upplåtaren, vem som är ny innehavare, eller rätt för upplåtaren att erhålla besked i samma fråga, är det givetvis önskvärt att anmälan om övergång av gravrätt sker i största möjliga utsträckning. Uppmaning att göra sådan anmälan synes lämpligen kunna intagas i gravbrevet. Självfallet bör anmälan om ny innehavare av gravrätt antecknas i gravboken, och det kan även vara lämpligt att göra anteckning härom i gravbrevet.

9 §.

Denna paragraf, som icke har någon motsvarighet i gällande rätt, svarar mot 22 § i utredningsmannens förslag.

Utredningsmannen. Införande av äktamakegrav är ett starkt önskemål. Innehavare av begravningsplats bör därför ej ställa sig avvisande, när framställning göres om reserverande av plats för efterlevande make i omedelbar anslutning till den först avlidnes grav.

Utredningsmannen anför vidare.

I danska lagens § 24 stadgas, att där på grund av lagstiftningens regler gravplats tillhandahålles utan vederlag skall, om den döde var gift, om så önskas samtidigt omedelbart vid sidan av den anvisade gravplatsen utläggas en gravplats för den efterlevande maken, och denne behåller rätten därtill, oavsett om han eller hon dör i eller utom församlingen. Om den efterlevande avlider först efter utloppet av fredningstiden, skall betalning dock erläggas för förnyelse av rätten till gravplatsen enligt de regler som fastställts i reglemente — — —.

I förslaget har ej upptagits någon liknande bestämmelse. De skäl som anförts mot att alltid medgiva förlängning av upplåtelse tiden för vårdad grav, som upplåtits utan avgift, synes här gälla med större styrka. Man kan ej heller bortse från att i fall, där intresset icke är tillräckligt stort för att förvärva egen gravplats, det ofta skulle visa sig att den reserverade platsen av en eller annan anledning ej kommer att tagas i anspråk. Frågan om vilorum för äkta makar tillsammans torde i stor utsträckning kunna lösas genom eldbegängelse eller djupgravning. I allmänhet torde också marken på begravningsplatsen kunna disponeras så att äktamakegravar kan ordnas i den utsträckning som är erforderlig.

Remissyttrandena. Den av utredningsmannen föreslagna regeln, att gravrättsinnehavaren skall äga bestämmanderätt i fråga om rätten till jordande å viss gravplats, är olämplig anser *kyrkogårdsnämnden i Uppsala domkyrkoförsamling*. Nämnden utgår därvid från att den föreslagna lydelsen ger gravrättsinnehavaren rätt att, om upplåtaren vägrar ombesörja gravöppning, själv verkställa sådan. Enligt nämndens mening bör endast upplåtaren äga rätt att öppna grav, men om innehavaren av gravrätten ej är tillfreds med upplåtarens beslut, bör han äga att hos länsstyrelsen anföra besvär mot detsamma. *Domkapitlet i Västerås stift* anser, att förevarande paragraf bör inledas med en bestämmelse om rätt för upplåtaren att inom begravningsplatsen fastställa gravplats och att orden »vägra ombesörja gravöppning» i förslaget bör utbytas mot »vägra gravsättning». Därigenom betonas, att det tillkommer upplåtaren att lämna medgivande till gravsättning. Samma ändring yrkas av *Föreningen Sveriges kyrkokamrerare*. I ett särskilt stadgande bör enligt samma domkapitels mening utsägas, att det tillkommer gravrättsupplåtaren att ombesörja gravöppning.

Domkapitlet i Växjö stift och *Föreningen Sveriges kyrkogårdsföreståndare* behandlar frågan om äkta makars rätt. Enligt domkapitlets mening bör efterlevande make alltid ha rätt att få gravplats vid den först avlidnes

sida. I detta syfte bör, anser nyssnämnda förening, om önskemål därom framställas i samband med upplåtelsen, plats för efterlevande make reserveras i grav invid den först avlidne eller, genom djupgrävning, i samma grav.

Departementschefen. Frågan vem som är innehavare av gravrätten har sin största betydelse därigenom, att bestämmanderätten rörande vilka som skall jordas inom gravplatsen tillkommer gravrättsinnehavaren. De anmärkningar, som framkommit i anslutning till utredningsmannens förslag i detta hänseende, angår samtliga bestämmelserna om att upplåtaren i vissa fall äger vägra att ombesörja gravöppning. Gemensamt för anmärkningarna är, att de utgår från att endast upplåtaren bör äga verkställa gravöppning.

Den kritiserade bestämmelsen behöver enligt min mening icke uppfattas så, att gravrättsinnehavaren skulle äga att själv ombesörja gravöppning. Någon sådan möjlighet bör uppenbarligen icke stå honom till buds. Är han missnöjd med beslut, varigenom upplåtaren vägrar gravöppning, bör han i stället ha att klaga över beslutet. Ett sådant tillvägagångssätt torde också vara förutsatt av utredningsmannen. Mot bakgrund av den anförda kritiken har emellertid i paragrafens första stycke ordet gravöppning ersatts av ordet gravsättning. Till undvikande av varje missförstånd har dessutom såsom ett andra stycke tillfogats en uttrycklig bestämmelse om att endast upplåtaren äger ombesörja gravöppning.

Enligt utredningsmannens förslag skall efterlevande make icke ha ovillkorlig rätt att få gravplats reserverad i omedelbar anslutning till den först avlidne makens grav. Från många synpunkter skulle det givetvis vara tilltalande om sådan plats alltid kunde reserveras. Detta har också kommit till uttryck i ett par remissyttranden. Ett system av detta slag skulle emellertid på ett för upplåtaren olämpligt sätt binda handlingsfriheten vid utnyttjandet av begravningsplatsen, och denna omständighet har av utredningsmannen ansetts väga så tungt, att något förslag om rätt till äktamakegrav i de åsyftade fallen icke framlagts.

Det kan enligt min mening ej anses uteslutet, att en regel om rätt till äktamakegrav i vissa fall skulle kunna skapa stora svårigheter för upplåtaren. Beträffande sådana gravplatser, som regelmässigt upplåtes mot avgift — familjegravar och liknande gravplatser — är förhållandena annorlunda, och de betänkligheter som nyss angivits gör sig där ej gällande. Med hänsyn till de skäl utredningsmannen anför är jag beredd att ansluta mig till hans ståndpunkt. Jag utgår emellertid från att upplåtaren av gravplats i möjligaste mån kommer att ställa sig positiva till önskemål om reserverande av gravplats för äkta make.

Lagrådet. I detta lagrum stadgas bl. a., att om flera gravrättsinnehavare finnas och de ej kunna enas, upplåtaren bestämmer angående gravsättningens samt att därvid, såframt meningarna ej kunna sammanjämkas, i första hand arvsrättsreglerna, dock med vissa modifikation, skola tillämpas. Vidare föreskrives, att vid lika rätt enligt det sagda må, när särskilda skäl äro

därtill, hänsyn tagas såväl till närmare personlig anknytning till senast gravsatta eller till orten som ock till andra särskilda förhållanden; föreligga ej sådana förhållanden, skall den som först avlider ha företräde.

Emellertid synes möjlighet böra föreligga att beakta särskilda förhållanden av angiven art icke blott vid val mellan dem, som enligt de tidigare i lagrummet upptagna reglerna ha lika rätt, utan även, när skäl äro därtill, i situationer där nämnda regler giva någon företräde. Lagrådet förordar därför att paragrafens första stycke, med också redaktionella jämkningar, erhåller följande lydelse: Gravrättsinnehavaren äger bestämma vilka som skola gravsättas inom gravplatsen; dock må upplåtaren vägra gravsättning, när det är uppenbart att framställning därom icke överensstämmer med tidigare gravrättsinnehavares önskan eller står i strid med pietetens krav. Äro flera gravrättsinnehavare och kunna de ej enas, bestämmer upplåtaren angående gravsättningen. Därvid skall, därest de olika meningarna ej kunna sammanjämkas, företräde givas enligt reglerna om arvsrätt, med beaktande dock av att barn har företräde framför barnbarn, föräldrar före syskon och syskon före syskons barn samt att plats i regel bör beredas för makar tillsammans. Vid lika rätt enligt vad nu sagts så ock eljest, när särskilda skäl äro därtill, må beaktas såväl närmare personlig anknytning till dem som senast gravsatts inom gravplatsen eller till orten som ock andra särskilda förhållanden; i annat fall skall, vid lika rätt enligt vad nyss sagts, den som först avlider hava företräde.

10 §.

Paragrafen motsvarar 4 § i 1916 års lag och 23 § i utredningsmannens förslag.

11 §.

Denna bestämmelse, som saknar motsvarighet i gällande rätt, överensstämmer med 24 § i förslaget.

12 §.

Paragrafen, som delvis har motsvarighet i 6 § av 1916 års lag, motsvarar 25 § i utredningsmannens förslag.

Remissyttrandena. Om uppsättande av gravvård skulle vara helt förbjudet på viss plats bör det enligt *domkapitlet i Växjö* vara tillåtet att på annat sätt markera, vem som jordats på viss gravplats.

Departementschefen. Det torde få ankomma på upplåtaren av gravrätten att — med beaktande av vad som påkallas för att tillgodose en god gravplatskultur på begravningsplatsen — avgöra, huruvida och på vilket sätt annan markering på gravplatserna bör tillåtas inom område, där gravvårdar enligt upplåtarens föreskrifter icke får uppsättas.

Närmare bestämmelser om anordningar på gravplats, bl. a. i fråga om förhandsgranskning av gravvårdar, torde få meddelas i administrativ ordning.

Lagrådet. I denna paragraf upptagas bl. a. regler om gravvårds utseende och beskaffenhet samt om andra anordningar på gravplats. I detta hänseende skall enligt första stycket iakttagas vad upplåtaren därom föreskriver; han må dock icke meddela andra föreskrifter än som påkallas för att tillgodose en god gravplatskultur.

I motiveringen till dessa stadganden har departementschefen uttalat, att utgångspunkten bör vara att gravrättsinnehavaren äger frihet att bestämma gravvårdens utseende men att denna frihet skall kunna begränsas genom föreskrifter av upplåtaren. I anslutning härtill vill lagrådet framhålla att — såsom utredningsmannen anfört — bland de föreskrifter som upplåtaren äger meddela bör kunna innefattas krav på förhandsgranskning och att upplåtaren skall kunna motsätta sig såväl viss typ av gravvård eller gravvård av viss storlek som anordningar av visst slag, t. ex. stenmurar och järnstaket eller plantering av träd på gravplatsen. I fråga om alla sådana föreskrifter skall emellertid gälla, att de ej få gå längre än som kan anses motiverat. För att uttrycka det allmänna intresse, som här avses skola tillgodoses, synes ordet »gravkultur» vara att föredraga framför »gravplatskultur».

13 och 14 §§.

Dessa paragrafer, som saknar motsvarighet i gällande rätt, svarar mot 26 och 27 §§ i förslaget.

Departementschefen. Såsom framgått av den tidigare lämnade redogörelsen för utredningsmannens förslag avses bestämmelsen om förbud mot pantsättning och utmätning av gravvård eller annan gravöverbyggnad skola gälla även beträffande grav på enskild begravningsplats. För att någon tvekan icke skall råda i detta hänseende, har en uttrycklig regel härom upptagits i 14 §.

Lagrådet. Utredningsmannen har i betänkandet uttalat, att bestämmelsen om förbud mot pantsättning och utmätning gäller även beträffande grav på enskild begravningsplats. Därvid torde ha avsetts att vad som sägs om gravrätt skall tillämpas å upplåten rätt till gravplats inom enskild begravningsplats. Det i 14 § första stycket av remissförslaget upptagna stadgandet i ämnet avser enligt ordalagen endast gravvård och gravöverbyggnad. Förbudet mot pantsättning och utmätning bör emellertid omfatta även själva rätten till den upplåtna gravplatsen. Till förebyggande av missuppfattning bör detta uttryckligen angivas i lagtexten. I samband härmed kan lämpligen regeln i 14 § första stycket överflyttas till 13 §. Lagrådet föreslår, att 13 § får det innehållet, att gravrätt ej må pantsättas eller utmätas och att detsamma skall gälla beträffande gravvård eller annan gravöverbyggnad på allmän eller enskild begravningsplats, så ock i fråga om rätt till gravplats, som upplåtits inom enskild begravningsplats. Vidare torde i 14 § andra stycket av remissförslaget uttrycket »i övrigt i detta kapitel» böra utbytas mot »i 6—12 §§».

Särskilda bestämmelser

15 §.

Första stycket i paragrafen, vilken ej har någon motsvarighet i gällande lagstiftning, svarar mot 28 § 1 mom. i utredningsmannens förslag och andra stycket mot 28 § 2 mom. i förslaget.

Departementschefen. Den vid remissbehandlingen upptagna frågan om vem som skall äga meddela handräckning har föranlett en uttrycklig bestämmelse enligt vilken uppgiften skall ankomma på överexekutor. Detta medför visserligen, att det icke alltid blir länsstyrelse som blir behörig myndighet, men några väsentliga olägenheter synes icke vara förenade därmed. Utan uttryckligt stadgande torde vara klart, att för handräckning i dessa fall skall gälla enahanda bestämmelser, som är stadgade för det i 191 § utsökningslagen avsedda fallet.

16 och 17 §§.

Paragraferna motsvarar 29 § i utredningsmannens förslag.

Departementschefen. Allmänna begravningsplatser innehaves i regel av församlingar eller borgerliga primärkommuner. Därav följer att beslut i ärenden rörande begravningsplatser och gravar i regel kommer att meddelas av kommunala organ. Beträffande beslut av sådana organ gäller enligt allmänna kommunalrättsliga regler att de, om ej annat är särskilt föreskrivet, kan överklagas genom kommunalbesvär. Vad i 16 § föreslås om besvär utgör emellertid sådana särskilda föreskrifter som sätter de allmänna reglerna om kommunalbesvär ur kraft. Med besvär avses i nämnda paragraf sådana besvär som utgör det ordinära rättsmedlet inom statsförvaltningen, s. k. förvaltningsbesvär. Rätt att anföra förvaltningsbesvär är icke begränsad till kommunmedlem, och besvärsmyndigheten har här en vidare prövningsbefogenhet än vid kommunalbesvär.

Av allmänna regler om den kommunala kompetensfördelningen följer, att beslut i ärenden av den art som avses i 16 § skall meddelas av ett förvaltande organ i kommunen, d. v. s. i regel av drätselkammare, kommunalnämnd eller kyrkoråd eller av en för ändamålet särskilt inrättad nämnd. För att detta skall komma till uttryck i paragrafen, torde däri böra anges, att besvärsrätten avser beslut av myndighet, som förvaltar allmän begravningsplats.

Vid remissbehandlingen har från vissa håll uttryckts önskemål om en uttrycklig regel angående kompetensfördelningen mellan olika kommunala organ i fråga om skilda ärenden rörande begravningsplatser och gravar. Den gränsdragning varom här är fråga gäller fördelningen av ärendena mellan beslutande och förvaltande organ. Denna gränsdragning synes emellertid i allmänhet ej behöva föranleda några svårigheter. Jag finner därför ej erforderligt, att här intaga någon regel i ämnet. Ej heller anser jag nödvändigt

eller lämpligt med en föreskrift om att förvaltningen av begravningsplats skall — i fall då kommun är innehavare — ankomma på en särskild kommunal nämnd. De lokala förhållandena är så skiftande att varje kommun, d. v. s. i regel församling, själv bör få avgöra huruvida sådan nämnd skall inrättas.

Såsom utredningsmannen framhållit blir lagen om besvärstid vid talan mot förvaltande myndighets beslut tillämplig på besvär, som anföres enligt 16 §. Någon regel om besvärstid torde vid sådant förhållande icke böra upptagas i paragrafen. Av nyssnämnda lag framgår även att besvärstiden räknas från det klaganden fick del av beslutet. Det torde icke vara erforderligt att i detta sammanhang binda delgivningen vid någon viss form. I allmänhet lär emellertid delgivning lämpligen kunna ske på det sättet, att beslutet tillställles vederbörande i rekommenderad försändelse med mottagningsbevis.

Besvär i frågor, som avses i 16 §, torde — vare sig begravningsplatsen innehaves av församling eller av borgerlig kommun eller eljest av det allmänna — böra prövas av länsstyrelsen.

I 17 § har intagits en uttrycklig bestämmelse om att talan mot beslut av länsstyrelsen skall föras genom besvär hos Kungl. Maj:t. Mål av det slag som avses i 16 § bör prövas av regeringsrätten. Detsamma gäller mål enligt 11 § och mål om vitesföreläggande enligt 15 §, dock ej i den mån föreläggandet riktas mot kommun. Härav påkallade ändringar i regeringsrättslagen torde få anmälas i annat sammanhang.

18 och 19 §§.

Dessa paragrafer motsvarar 30 och 31 §§ i utredningsmannens förslag. Vissa bestämmelser i de hänseenden som avses i paragraferna finns nu meddelade i kungörelsen den 11 november 1960 om begravningsplatser samt gravsättning och eldbegängelse m. m.

Den nya lagen föreslås träda i kraft den 1 januari 1964, varvid samtidigt 1916 års lag föreslås upphävd. I enlighet med utredningsmannens förslag torde den nya lagen böra i tillämpliga delar gälla även beträffande befintliga begravningsplatser liksom också beträffande upplåtelser av gravplatser, som skett före lagens ikraftträdande. I sistnämnda hänseende bör dock giltigheten inskränkas till upplåtelser, på vilka 1916 års lag ägt tillämpning. Departementsförslaget överensstämmer härutinnan i sak med utredningsmannens förslag, vari motsvarande regel emellertid erhållit en annan formulering.

I övergångsbestämmelserna till lagen har även upptagits den tidigare omtalade mot 7 § i 1916 års lag svarande bestämmelsen om viss fonderings-skyldighet. Det må anmärkas att, när i denna bestämmelse användes uttrycket särskild fond därmed ej avses någon i kommunens redovisning ingående fond (egen fond) utan en s. k. förvaltd fond.

Lagrådet. Enligt remissförslaget har den nya lagens tillämplighet beträffande gravplatser, som upplåtits före lagens ikraftträdande, inskränkts till upplåtelser, på vilka 1916 års lag ägt tillämpning. Nya lagen skall alltså icke gälla — förutom beträffande gravar i kyrka, för vilka 1783 års författning fortfarande är tillämplig — i fråga om sådana äldre gravar, som hava karaktären av allmängravar eller som upplåtits inom enskild begravningsplats. Enligt lagrådets mening är det önskvärt, att den nuvarande kategoriklyvningen, så långt sig göra låter, upphäves även beträffande befintliga gravplatser. Något hinder mot att den nya lagen i tillämpliga delar utsträcker sig att omfatta allmängravar kan ej anses föreligga. Vad angår äldre upplåtelser inom enskilda begravningsplatser bör uppenbarligen förbudet mot pantsättning och utmätning gälla även beträffande dessa. Att låta Kungl. Maj:ts befogenhet enligt 14 § andra stycket i remissförslaget utvidgas till att avse jämväl äldre upplåtelser synes icke vara förenat med några principiella betänkligheter. Av anförda skäl föreslår lagrådet, att ifrågavarande övergångsbestämmelse — i huvudsaklig överensstämmelse med utredningsmannens förslag — erhåller följande lydelse: Den nya lagen skall i tillämpliga delar lända till efterrättelse även beträffande befintliga begravningsplatser och de upplåtelser av gravplatser som skett före lagens ikraftträdande, dock skall den nya lagen icke medföra inskränkning i den rätt, som vid lagens ikraftträdande jämlikt äldre författningar må tillkomma innehavare av gravplats i kyrka.

Lagrådsgranskningen föranledde därjämte följande uttalande om lagens legislativa natur.

Regeringsrådet Holmgren. I frågan huruvida den föreslagna lagstiftningen skall vara av kyrkolags natur har departementschefen erinrat, att stiftandet av 1916 års lag om nyttjanderätt till gravplats skedde i den för kyrkolag stadgade ordningen och att denna ordning jämväl iakttogs vid en ändring i lagen år 1921 (efter vilken tidpunkt lagen ej ytterligare ändrats). Departementschefen har emellertid kommit till den slutsatsen att remissförslaget icke kan anses vara av kyrkolags natur och till stöd härför åberopat — förutom ett uttalande av kyrkomöteskommittén, vars betänkande, på denna punkt ej enhälligt, icke föranlett lagstiftning — bl. a. på senare år skedda förändringar i hithörande samhällsförhållanden, sålunda att begravningsplatser numera användas även för begravning i annan ordning än svenska kyrkans samt att dessa platser oftare än förr äro geografiskt skilda från kyrkobyggnaderna och i vissa fall höra under den borgerliga kommunens ansvar.

Frågan huruvida föreslagna lagbestämmelser äro av kyrkolags natur eller ej är som bekant ofta mycket svårbedömd. Både kyrkomöteskommitténs betänkande och yttrandena häröver bära vittnesbörd därom. I fall där olika meningar råda vill det emellertid synas ändamålsenligt att, då under senare tid spörsmålet kyrkolag eller icke kyrkolag av regering och riksdag otvetydigt bedömts i viss riktning, den sålunda intagna ståndpunkten icke utan

starka skäl övergives. Enligt min mening kan det ifrågasättas, om de för en ändrad bedömning åberopade omständigheterna i det föreliggande läget äro tillräckligt vägande. Att begravningsplats kan användas för begraving i annan ordning än svenska kyrkans synes sålunda, vid det förhållande att sådan begraving är mycket sällsynt, ej böra tillmätas större vikt, och begravningsplatsernas förläggande utan närhet till kyrkobyggnad torde i ej ringa utsträckning ha förekommit redan före 1916 års lags tillkomst. Mera betydelse synes däremot kunna tillmätas det förhållande att till den föreslagna lagens första avdelning — närmare bestämt till 2 och 4 §§ — avses skola överföras stadganden i 1957 års lag om jordfästning, vilken i berörd del ej behandlats som kyrkolag. Härav kunde väl med visst fog den slutsatsen dragas, att ej blott ifrågavarande båda stadganden om inrättande av enskild gravplats och om värdigt skick för begravningsplats — vilka enligt departementschefens uttalande i 1957 års proposition besitta »en allmänare giltighet» och därför ej böra kyrkolagstiftningen till — utan över huvud samtliga bestämmelser om begravningsplats (1—5 §§ i remissförslaget) numera få anses sakna kyrkolags natur.

Oavsett hur därmed må förhålla sig må emellertid som ett skäl *mot* att i ett ovisst läge lämna den 1916 och 1921 intagna ståndpunkten i förevarande ämne framhållas att man inom de närmaste åren kan vänta lagstiftningsförslag som kunna erhålla inflytande på hithörande område, nämligen från utredningen kyrka—stat. Härtill kommer att, eftersom i den till grund för remissförslaget liggande utredningen ej närmare berörts frågan om lagförslagets egenskap av kyrkolag, detta spörsmål ej kunnat belysas under remissbehandlingen.

På grund av det anförda finner jag för min del övervägande skäl tala för att den föreslagna lagen och i varje fall de efter 5 § följande stadgandena böra underställas kyrkomötet för godkännande.

Förslaget till lag om ändring i jordfästningslagen

Departementschefen.

3 §.

Denna paragraf har, som jag redan nämnt, oförändrad överförts till lagen om gravrätt m. m., där den upptagits såsom andra stycke i 2 §. Paragrafen bör därför utgå ur jordfästningslagen.

5 §.

Andra stycket i denna paragraf föreskriver, att begravningsplats skall hållas i ordnat och värdigt skick. En bestämmelse av motsvarande innehåll ingår i 4 § av förslaget till lag om gravrätt m. m. Ifrågavarande stycke bör därför utgå ur jordfästningslagen.

Förslaget till lag om ändring i nyttjanderättslagen

Enligt 1 kap. 8 § andra stycket nyttjanderättslagen skall 1 § i samma kapitel ej äga tillämpning på upplåtelse av nyttjanderätt till gravplats på kyrkogård eller annan allmän begravningsplats. I 2 kap. 70 § — som inleder den avdelning av lagen, vilken handlar om arrende för annat ändamål än jordbruk — återfinnes som sista stycke en erinran om att angående upplåtelse av nyttjanderätt till gravplats å kyrkogård eller annan allmän begravningsplats är särskilt stadgat.

Utredningsmannen föreslår, att 1 kap. 8 § andra stycket och 2 kap. 70 § sista stycket upphäves.

Remissyttrandena. Kammarkollegiet anser, att i 1 kap. 8 § bör införas en hänvisning till den nya lagstiftningen.

Departementschefen. Med den nuvarande konstruktionen av rätten till gravplats är det naturligt, att i nyttjanderättslagen ingår vissa hänvisningar till 1916 års lag. Även med den nu föreslagna konstruktionen av rätten till gravplats synes emellertid motiverat att i 1 kap. 8 § — i likhet med vad som skett beträffande vägrätt — införa en hänvisning till den nya lagen. Sista stycket i 2 kap. 70 § bör därvid upphävas.

Utskottet

I förevarande proposition framlägges förslag till lag om gravrätt m. m. En första avdelning av lagen innehåller bestämmelser om begravningsplats. Däri föreskrives bl. a. skyldighet för församling och — i vissa fall — borgerlig kommun att hålla allmän begravningsplats samt förbud mot överlåtelse av sådan plats utan myndighets tillstånd och mot inteckning eller utmätning av sådan plats. Därjämte meddelas bestämmelser om gravkarta och gravbok. Såsom departementschefen framhållit innebär förslaget i denna del en kodifiering av vad som redan anses gälla eller ett sammanförande av stadganden, som nu är spridda i olika författningar.

En följande avdelning om gravrätt innehåller föreskrifter om upplåtelse av gravplats. Härutinnan gäller f. n. att upplåtelse antingen sker genom avtal med stöd av 1916 års lag om nyttjanderätt till gravplats eller genom ensidig upplåtelse av allmängrav. Enligt det framlagda förslaget skall emellertid alla upplåtelse av gravplats ske med s. k. gravrätt. Härigenom upphör den nuvarande kategoriklyvningen. Upplåtelse tiden för gravrätt skall utgöra minst 15 och högst 50 år eller, om särskild tid ej bestämts, 25 år. Möjlighet skall föreligga till förnyad upplåtelse. Gravrätt skall jämväl kunna upplåtas för alltid. Därjämte föreslås bestämmelser om vem som skall

anses vara innehavare av gravrätt och om överlåtelse av sådan rätt. Enligt förslaget skall bestämmanderätten om vilka som skall gravsättas inom gravplatsen i första hand tillkomma gravrättsinnehavaren. Föreskrifter lämnas vidare bl. a. om förverkande av gravrätt och förbud mot pantsättning eller utmätning av sådan rätt samt om gravbrev, vilket närmast skall tjäna som bevis om upplåtelsen. Ändring i beslut enligt lagen om gravrätt m. m. av myndighet, som förvaltar allmän begravningsplats, skall i regel sökas hos vederbörande länsstyrelse.

Den nya lagen skall i princip lända till efterrättelse även beträffande befintliga begravningsplatser och de upplåtelser av gravplatser som skett före lagens ikraftträdande den 1 januari 1964. I propositionen framlägges också förslag till erforderliga ändringar i jordfästningslagen och i lagen om nyttjanderätt till fast egendom.

Departementschefen har ansett att den föreslagna lagstiftningens genomförande icke kräver kyrkomötets medverkan i vidare mån än att dess medverkan förutsättes för det samtidigt förordade upphävandet av 1916 års lag om nyttjanderätt till gravplats. Till stöd för detta ställningstagande har departementschefen bl. a. hänvisat till att lagstiftningens innehåll ej kan bestämmas enbart efter kyrkans värderingar och till att några mer markerade åsiktsskillnader mellan kyrkliga och andra intressen icke råder på förevarande rättsområde.

Av propositionen framgår att remissyttrandena över det till grund för lagförslagen liggande betänkandet såvitt nu är i fråga väsentligen varit positiva samt att framställda erinringar i möjligaste mån beaktats. De vid lagrådsgranskningen förordade jämkningarna i förslaget till lag om gravrätt m. m. har vidtagits. Utskottet har för sin del icke funnit anledning till anmärkning mot lagförslagen. För att göra förbudet mot inteckning av begravningsplats effektivt synes det önskvärt att inskrivningsdomaren erhåller kännedom om vilka fastigheter som utgör eller innefattar sådan plats. I varje fall vid inrättandet av enskilda begravningsplatser torde detta kunna ske utan större svårighet genom att inskrivningsdomaren får del av Kungl. Maj:ts beslut.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,
att riksdagen måtte bifalla förevarande proposition, nr
141.

Stockholm den 7 maj 1963

På tredje lagutskottets vägnar:

ERIK ALEXANDERSON

Vid detta ärendes behandling har närvarit:

från första kammaren: herrar Alexanderson, Göran Karlsson, Ebbe Ohlsson, Kristiansson, Akesson, Erik Jansson, Herbert Larsson* och Ernst Olsson*; samt

från andra kammaren: herrar Levin, Johansson i Torp, Johansson i Öckerö, Svenning, Mattsson, Hammarberg, Tobé och Anners.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.